

Fiskalinės drausmės taisyklių prasmė ir

Fiskalinės institucijos nuomonė dėl šių taisyklių laikymosi 2017 metais

Fiskalinės drausmės taisyklėmis siekiama vengti politinių ciklų įtakos valdžios sektoriaus deficito, skolos augimui ir makroekonominės aplinkos destabilizavimo (aukšto infliacijos lygio, didelio užsienio prekybos disbalanso). Lietuva fiskalinės drausmės taisyklėmis siekia vykdyti anticiklinę politiką – gerais laikais sukaupti atsargas, kurios būtų naudojamos sunkmečiu. Tokiu būdu būtų išvengiama staigaus skolos šuolio.

Lietuva nėra turėjusi valdžios sektoriaus pertekliaus nuo 1995 m. Tai reiškia, kad visus nepriklausomybės metus, Lietuvos išlaidos buvo didesnės nei pajamos, o pajamų ir išlaidų skirtumui finansuoti valstybė skolinosi. Lietuva turi vienintelį įrankį visuminei paklausai reguliuoti – fiskalinę politiką. Galimybės reguliuoti pinigų kiekį ekonomikoje ribotos, nes pinigų politiką vykdo Europos centrinis bankas. Neturėdama pinigų politikos kaip įrankio, Lietuva privalo labai atsakingai vykdyti fiskalinę politiką. Atsakinga fiskalinė politika reiškia prociklinės fiskalinės politikos vengimą.

Prieš dvejus metus priimtu Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstituciniu įstatymu siekiama vykdyti anticiklinę politiką. Ji vykdoma valdant struktūrinį valdžios sektoriaus balanso rodiklį. Šis rodiklis parodo, koks būtų pajamų ir išlaidų skirtumas, jeigu ekonomikos augimas būtų lygus potencialiam ir eliminuotos vienkartinės ir laikinosios priemonės. Seimas nustato vidutinio laikotarpio tikslą, kuris parodo, kokio dydžio struktūrinį valdžios sektoriaus balanso rodiklį Lietuva planuoja pasiekti po ketverių metų. Jeigu vidutinio laikotarpio tikslas dar nepasiektas, nustatomos struktūrinio postūmio užduotys ir gairės, kurios parodo, koku dydžiu turi pagerėti balansas per metus.

Pažymėtina, kad Fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinio įstatymo reguliavimas yra griežtesnis nei Stabilumo ir augimo pakto. Konstitucinis įstatymas nustato, kad struktūrinis valdžios sektoriaus balanso rodiklis gerais laikais turi būti ne tik ne blogesnis nei vidutinio laikotarpio tikslas, bet ir turėtų mažėti. Taip pat pagal Konstitucinį įstatymą nenumatytos išlygos struktūrinėms reformoms – visada gerais laikais be išimčių turi būti vykdoma anticiklinė politika. Pagal Stabilumo ir augimo pakta reguliuojama kitaip: jeigu šalis yra pasiekusi vidutinio laikotarpio tikslą ir yra geri laikai, fiskalinės drausmės taisyklės nereikalauja vykdyti anticiklinės politikos. Struktūrinių reformų kaip išlygų toleravimas pagal ES fiskalinės drausmės taisykles gerais laikais *de facto* lemia prociklinės politikos vykdymą.

Seimas 2015 m. nustatė tokio dydžio 2016–2018 metų vidutinio laikotarpio tikslą, koks 2014–2015 m. buvo struktūrinis valdžios sektoriaus balanso rodiklis: –1 proc. BVP. Dėl šios priežasties nei viena postūmio užduotis iki šiol nustatyta nebuvo. Konstituciniame įstatyme nustatyta perteklinio valdžios sektoriaus taisyklė. Pagal šią taisyklę struktūrinis valdžios sektoriaus balanso rodiklis turi tenkinti bent vieną iš šių sąlygų:

- 1) būti perteklius (todėl taisyklė ir vadinasi, perteklinio valdžios sektoriaus taisykle);
- 2) struktūrinis valdžios sektoriaus balanso rodiklis turi būti mažesnis nei vidutinio laikotarpio tikslas ir kiekvienais metais mažėti, išskyrus metus, kai produkcijos atotrūkis yra neigiamas;
- 3) struktūrinis valdžios sektoriaus balanso rodiklis turi būti mažesnis nei vidutinio laikotarpio tikslas, kai produkcijos atotrūkis yra neigiamas;

4) struktūrinio valdžios sektoriaus balanso rodiklio postūmio link vidutinio laikotarpio tikslo absoliučioji vertė ne mažesnė nei nustatytoji struktūrinio postūmio užduotis.

Antroji ir trečioji taisyklės sąlyga užtikrina prociklinės politikos vengimą: struktūrinis valdžios sektoriaus balanso rodiklis turi mažėti tik tuo atveju, kai produkcijos atotrūkis yra teigiamas. Kai pastarasis yra neigiamas, struktūrinis valdžios sektoriaus balanso rodiklis neturi mažėti, bet privalo būti ne didesnis nei vidutinio laikotarpio tikslas. Jeigu įvyktų nepaprastas įvykis, kuris darytų reikšmingą įtaką valdžios sektoriaus finansams, perteklinio valdžios sektoriaus taisyklė laikinai būtų netaikoma, tada struktūrinis valdžios sektoriaus deficitas galėtų augti.

Finansų ministerija nustatė, kad 2016–2019 m. produkcijos atotrūkis bus teigiamas, todėl turi būti tenkinama antroji perteklinio valdžios sektoriaus taisyklės sąlyga: 2017 m. struktūrinis valdžios sektoriaus balanso rodiklis bent 0,1 proc. BVP turi būti mažesnis, nei 2016 m. atitinkamas rodiklis.

Fiskalinės institucijos vertinimu, prognozuojamas 2017 m. struktūrinis valdžios sektoriaus balanso rodiklis yra didesnis nei numatomas 2016 m. atitinkamas rodiklis, todėl nesilaikoma perteklinio valdžios sektoriaus taisyklės ir planuojama vykdyti prociklinę politiką.

Konstituciniame įstatyme yra įtvirtinta ir valdžios sektoriaus išlaidų augimo ribojimo taisyklė, kuri esant sparčiai Lietuvos ūkio konvergencijai prie ES vidurkio, dar stipriau nei perteklinio valdžios sektoriaus taisyklė apribotų išlaidų augimą, ir tokiu būdu leistų sukaupti dar didesnes atsargas sunkmečiui.

Lietuvos BVP auga lėčiau nei ES BVP augimo vidurkis, todėl valdžios sektoriaus išlaidų augimo ribojimo taisyklė netaikoma pagrįstai.

Pagal Konstitucinį įstatymą taikomos fiskalinės drausmės taisyklės valdžios sektoriui priskirtiems biudžetams, kaip pavyzdžiui, SODROS biudžetui ir savivaldybių biudžetams.

SODROS biudžeto projektas parengtas laikantis jo balansui taikomų fiskalinės drausmės taisyklių.

Visgi, pagrindinė ir svarbiausia taisyklė yra perteklinio valdžios sektoriaus taisyklė, nes valdžios sektoriaus sudėtinių biudžetų balansą ar perteklių pasiekti nesudėtinga perkeliant tam tikras išlaidas į valstybės biudžetą. **Todėl svarbu vertinti visumą – struktūrinį valdžios sektoriaus balansą.**